

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח

"מדו-קרב לדו-שיח" לוקחים אחריות על המילים

פעילות לתלמידי חטיבות הביניים והתיכונים
לציון יום הזיכרון ה-21 לרצח יצחק רבין

המנחה יפתח בדברים אלו:

אנו מציינים היום 21 שנים לרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין. יצחק רבין נולד בירושלים בשנת 1922 ומילא תפקידים רבים בזירה הציבורית: מפקד בפלמ"ח, רמטכ"ל, שגריר ישראל בארצות-הברית, חבר כנסת, שר וראש ממשלה. מתנקש יהודי, שהתנגד לדרך הפוליטית שביקש רבין להוביל בזמן כהונתו השנייה כראש ממשלה, רצח את יצחק רבין במוצאי שבת, י"ב בחשוון תשנ"ו. שנתיים לאחר הירצחו, בשנת 1997, חוקקה הכנסת חוק הקובע כי מדי שנה בשנה, בי"ב בחשוון, תציין מדינת ישראל יום זיכרון ליצחק רבין. ביום זה, חלה חובה על בתי ספר ועל מחנות צה"ל לקיים פעילויות העוסקות בדמותו של יצחק רבין ובחשיבותה של הדמוקרטיה.

פעילות פתיחה:

איך נפתור מחלוקת?

למנחה: לפניך שתי אפשרויות לפעילות. אנו מציעים לך לבחור בזו שהולמת לדעתך את אופייה של הכיתה ואת עולמם של המשתתפים. שלב ד' זהה בשתי האפשרויות.

אפשרות ראשונה

שלב א' - במליאה

- המנחה יתלה זוגות שלטים במקומות שונים בכיתה. בכל זוג שלטים תופענה דעות מנוגדות בסוגיה עקרונית המאפיינת את המציאות הישראלית (נספח 1).
- המנחה יבקש מהתלמידים להסתובב בכיתה ולהביט בשלטים. בתום שתי דקות, על כל תלמיד לעמוד לצד צמד שלטים המציגים סוגיה שהיא משמעותית ביותר בעיניו או קרובה ביותר ללבו. משנוצרו קבוצות ליד הסוגיות השונות, המנחה יבקש מכל משתתף לעמוד לצד השלט המבטא את עמדתו בסוגיה, כך שכל קבוצה שנאספה סמוך לצמד שלטים תתחלק לשתי קבוצות בעלות עמדות מנוגדות.

למנחה: מצורפת רשימה של סוגיות בנספח 1. בחר בסוגיות שאתה חושב שהן רלוונטיות ובעלות עניין לתלמידי הכיתה מצד אחד, אך שלא ילהיטו את הכיתה ויטו את הפעילות ממטרתה מצד אחר.

שלב ב' - קבוצתי

לאחר שהמשתתפים התמקמו לפי בחירותיהם, יש לחלק כרטיסיית עבודה (נספח 2) לכל הקבוצות. יש להקצות לעבודה הקבוצתית כ-10-15 דקות.

שלב ג' - במליאה

- המנחה יבקש מכל אחת מהקבוצות לשתף את המליאה בתשובותיהם.
- המנחה יוביל דיון שיעסוק ביתרונותיה של מחלוקת ובחסרונותיה ובדרכים לנהל אותה.

שאלות לדיון

1. מה משותף לכל הסוגיות שהוצגו? (כל הסוגיות הן סוגיות שהחברה הישראלית חלוקה ביחס אליהן).
2. מהם חסרונותיה של מחלוקת בחברה?
3. האם יש יתרונות במחלוקת?
4. הרב קוק כתב באגרות הראי"ה:

ועם שאנחנו מתאמצים ללחום בעד אותם דברים הקרובים לרוחנו, צריכים אנו שלא להיות מכורים בידי רגשותינו ולדעת תמיד שגם לרגשות ההפוכות משלנו יש מקום רחב בעולם, ואלוקי הרוחות לכל בשר את הכול עשה יפה בעתו. ורעיון זה, אע"פ שלא ימנע אותנו מלהילחם על הקדוש האמת והיקר לנו - אבל ימנע אותנו מליפול ברשת הקטנות, הזילותא והקפדנות ונהיה תמיד מלאים אומץ רוח, מנוחת הנפש וביטחון בה' אוהב אמת. (א, שנב-שנד)

5. איזו הבחנה עשה הרב קוק בדבריו? מה נכון בעיניו לעשות? מהי הרשת שעלינו להימנע ממנה לדבריו?
6. באילו דרכים אפשר לפתור, להכריע או לסיים מחלוקות? (דו-קרב, דו-שיח, הכרעת רוב, פסיקת בית משפט וכיוב')
7. בבואנו להתמודד עם מחלוקת, לאן עלינו לחדור - להכרעה, לפתרון המקובל על כולם (קונצנזוס) או לטשטוש המחלוקת והתעלמות ממנה? הסבירו.

למנחה: אפשר לבקש משני זוגות תלמידים להדגים בהצגה או במשחק תפקידים שתי דרכים לניהול מחלוקת מסוימת: דו-קרב ודיאלוג, ולאפשר לקהל הצופים (שאר תלמידי הכיתה) להגיב לדברים ולנתח את התגובות.

(שלב ד' מופיע להלן, בסוף האפשרות השנייה.)

אפשרות שנייה

שלב א' - במליאה

- המנחה יכתוב על הלוח שלוש כותרות:
 - "אני חייב לפתור את המצב - הולכים לדו-שיח (דיאלוג)".
 - "אני חייב לפתור את המצב - הולכים לקרב".
 - "לא אעשה דבר. גם ככה כלום לא ישתנה".
- המנחה ייתן לכל אחד מהמשתתפים דף שבו רשומה סוגיה אחת מתוך רשימת הסוגיות המאפיינות את החברה הישראלית (נספח 3).
- המנחה יבקש מכל משתתף לתלות את הדף שלו על הלוח תחת הכותרת המתאימה לתחושתו ביחס לסוגיה שקיבל.
- לאחר שהמשתתפים יתלו את כל הסוגיות על הלוח תחת הכותרות השונות, המנחה יפנה לכמה מהם ויבקש מהם להסביר מדוע בחרו באפשרות זו ולא באחרת.

שלב ב' - במליאה

המנחה יוביל דיון בתרגיל באמצעות שאלות אלו:

1. כיצד בחרו רוב תלמידי הכיתה להתמודד עם המצב - בדו-קרב, בדו-שיח או בחוסר תגובה?
2. האם אפשר לאתר מכנים משותפים לסוגיות שרוב התלמידים בחרו לפתור בדו-שיח?
3. האם אפשר לאתר מכנים משותפים לסוגיות שרוב התלמידים בחרו לפתור בקרב?
4. כיצד אפשר לתאר את הדרך שבה החברה הישראלית מתמודדת עם מחלוקות ועם סוגיות שבמחלוקת - כדו-קרב או כדיאלוג? נמקו.

שלב ג' - במליאה

- המנחה ישוחח עם המשתתפים על המחלוקת כחלק בלתי-נפרד מהחיים בחברה דמוקרטית: חברה המאפשרת לכל פרט להביע את עמדותיו ואת אמונותיו ולקדם את תפיסתו, כל עוד זו אינה מנוגדת לחוק.
- המנחה ישאל את המשתתפים מה לדעתם מבדיל בין ויכוח נוקב, המבטיח בירור של מהויות ערכיות והמעצים את יסודות הלכידות בקהילה או בחברה, לבין ויכוח מפלג, המפורר את כוחות החיים בחברה ומחליש אותם.
- התשובה לכך היא דרך ניהולה של מחלוקת, ובפרט הצורך לקחת אחריות על המילים.

שלב ד' - במליאה (מיועד לשתי אפשרויות הפעילות)

דיון בכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-21 לרצח יצחק רבין

המנחה יציג את הכרזה ויסביר כי כרזה זו נבחרה לעמוד במרכז הפעילות החינוכית לציון יום השנה ה-21 לרצח יצחק רבין.

שאלות לדיון:

1. מה רואים בכרזה? אילו אלמנטים מופיעים בה ואיזה סיפור הם מספרים?
2. מהם מאפייניו של הדו-קרב? מהם מאפייניו של דו-שיח?
3. מהם היתרונות והחסרונות שבכל אחת מהדרכים?
4. אילו מחשבות או רגשות הכרזה מעוררת בכם?
5. לדעתכם, האם הכרזה מתאימה לציון יום הזיכרון השנתי ליצחק רבין? נמקו.
6. איזו כותרת הייתם מציעים לכרזה?
7. לדעתכם, מדוע נבחרה כרזה זו לעמוד במוקד הפעילות החינוכית בבתי הספר העל-יסודיים שנושאה "לוקחים אחריות על המילים"?

המנחה יסכם את הדיון ויציין כי:

לאורך ההיסטוריה שימש הדו-קרב אמצעי להכרעת סכסוכים וחילוקי דעות. דו-קרב הוא עימות (אלים ומזוין) שנועד להשיג הכרעה. בשנים האחרונות, הקרב שב להיות אמצעי להכרעת מחלוקות בחברה דמוקרטית. אך אם בחברות לא-דמוקרטיות בעולם הישן, דו-קרב היה אלים ונעשה בו שימוש בכלי נשק מסורתיים, בעולם החדש והדמוקרטי, שהוא מעודן מעט יותר, הושחזו הלשוניות במקום החרבות של הסייפים, וכלי הנשק הוא המקלדת.

עלינו להכיר בכך שריכוך דפוסי השיח וריסונם הוא אחת דרכים להתמודדות עם השסעים החברתיים המעמיקים בחברה הישראלית ועם התערערות הלכידות החברתית בה. שומה עלינו לזכור כי גם אם אין אחדות בדעות, עלינו לחתור תמיד לאיחוד בלבבות. ולשם כך עלינו לזנוח את דרך הדו-קרב ולחתור לדו-שיח.

לסיכום, אפשר לקרוא את דברי הנשיא ראובן ריבלין בעצרת שנערכה לציון 20 שנה לרצח יצחק רבין:

"20 שנה עברו ועדיין אנו עוסקים יותר מדי בחיטוט בפצעי העבר ופחות מדי בעניין העתיד. יותר מדי בתחושת הצדק והעלבון של כל צד, מחנה ומגזר בתוכנו, ופחות מדי בהבנה והקשבה לצד האחר. אנחנו לא צריכים לפחד. הדמוקרטיה הישראלית איתנה מספיק... אנחנו חזקים ואמיצים מספיק כדי לפתוח לרווחה את שערי הישראליות; כדי שכל קבוצה בתוכנו תיקח חלק שווה בעיצוב דמותה ועתידה של מדינת ישראל."

נספח 1:

1. יש / אין לאפשר תחבורה ציבורית בשבת
2. יש / אין לחייב תלבושת אחידה בבית הספר
3. יש / אין לאפשר הקלות במס לאנשים מיעוטי יכולת
4. יש / אין לחייב מכירת מזון בריא בלבד בקיוסק הבית ספרי
5. יש / אין לחייב כל מוסד חינוכי בישראל ללמד לימודי ליבה
6. יש / אין לחייב שירות צבאי / לאומי / אזרחי לכל אזרח/ית ישראלי בן/בת 18
7. יש / אין לאפשר מצעד גאווה בירושלים
8. יש / אין להתקין מצלמות במרחבים ציבוריים בבית הספר
9. יש / אין לחייב לימודי שפה ערבית בבתי ספר יהודיים
10. יש / אין להטיל קנס על כל בעל זכות הצבעה שאינו מנצל את זכותו הדמוקרטית להצביע בבחירות

נספח 2:

לפניכם מספר הנחיות לעבודה קבוצתית ופרטנית

1. הסבירו לשאר חברי הקבוצה מדוע בחרתם בסוגיה זו ולא אחרת..
2. תארו במילותיכם את המחלוקת סביב הסוגיה.
3. לפניכם מספר תמונות, כל אחת מתארת דרך התמודדות עם מחלוקת:
 - א. תנו כותרת לכל דרך התמודדות
 - ב. תארו בקצרה את דרך ההתמודדות
 - ג. מנו חיסרון אחד ויתרון אחד לדרך זו
4. כל משתתף מתבקש לבחור את התמונה שמייצגת לדעתו את הדרך הטובה ביותר להגיע לפיתרון ביחס לסוגיה

נספח 3:

רשימת סיטואציות: אני חייב לפתור את המצב

1. מנהלת בית הספר החליטה לבטל את מסיבת הסיום לשכבה שלי מכיוון שכמה תלמידים התפרעו והשחיתו רכוש בבית הספר. זה לא הוגן להעניש שכבה שלמה בגלל מספר תלמידים. אני חייב לשנות את המצב.
2. המורה ללשון הודיעה על בוחן שיתקיים למחרת. זה החומר הכי קשה שיש ואין מצב שנצליח בו, הכיתה כולה תיכשל. אני חייב לשנות את המצב.
3. אופל הזמינה את ילדי הכיתה למסיבה. רק את סתיו, החברה הכי טובה שלי, היא לא הזמינה. אני חייב לשנות את המצב.
4. הילד בקומה שמעלינו לא מפסיק לקפוץ ולהפריע לשגרת יומנו בבית. אימא שלי דיברה עם אימא שלו. זה לא עזר. אני חייב לשנות את המצב.
5. ההורים שלי מחייבים אותי לחזור הביתה בימי שישי עד השעה שתיים-עשרה בלילה, בזמן שחברים שלי חוזרים בשעות מאוחרות יותר. אני חייב לשנות את המצב.
6. החלטתי להיות צמחוני. הבנתי שזה לא מוסרי לאכול בשר. חשוב לי שאימא שלי תתחשב בי.
7. קראתי פוסט בפייסבוק שהרתיח אותי - כמה שנאה ובערות הביע הדובר! הייתי חייב להגיב.